

МЕТАФОРИЧНА ВЕРБАЛІЗАЦІЯ КОНЦЕПТУ *ПОЛІТИКА* КРИЗЬ ПРИЗМУ КОНЦЕПТУАЛЬНОЇ ЦАРИНИ *КУХНЯ* (на матеріалі сучасного англомовного масмедійного дискурсу)

М.О. Васильєва (Харків)

Стаття присвячена аналізу метафоричної вербалізації у сучасному англомовному масмедійному дискурсі концепту *ПОЛІТИКА* термінами предметної сфери *КУХНЯ*. Виявляється специфіка об'єктивації концепту *ПОЛІТИКА* за допомогою конвенціональних та індивідуально-авторських метафоричних виразів.

Ключові слова: концепт, концептуальна метафора, конвенціональний метафоричний вираз, індивідуально-авторський метафоричний вираз, лінгвокогнітивні процедури розширення, специфікації, комбінування, редукції.

М.А. Васильєва. Метафорическая вербализация концепта *ПОЛИТИКА* сквозь призму концептуальной сферы *КУХНЯ* (на материале современного англоязычного масмедийного дискурса). Статья посвящена анализу вербализации в современном англоязычном масмедийном дискурсе концепта *ПОЛИТИКА* в терминах предметной сферы *КУХНЯ*. Выявляется специфика объективации концепта *ПОЛИТИКА* с помощью конвенциональных и индивидуально-авторских метафорических выражений.

Ключевые слова: концепт, концептуальная метафора, конвенциональное метафорическое выражение, индивидуально-авторское метафорическое выражение, лингвокогнитивные процедуры расширения, спецификации, комбинирования, редукции.

M.O. Vasyljeva. Metaphoric verbalization of the concept *POLITICS* in terms of conceptual sphere *COOKING* (in the present-day English mass media discourse). The paper presents the analysis of metaphoric verbalization of the concept *POLITICS* in terms of conceptual sphere *COOKING* in the present-day English mass media discourse. The specificity of actualization of the concept *POLITICS* via conventional and novel metaphoric expressions is presented.

Key words: concept, conceptual metaphor, conventional metaphoric expression, novel metaphoric expression, lingual-cognitive procedures of extension, elaboration, combining, questioning.

Актуальність роботи визначена ідеєю антропоцентричності, що є ключовою для сучасних лінгвістичних студій, у річищі яких інтерес дослідників викликають мовні засоби, пов'язані з об'єктивацією глобальних аспектів і понять людського існування, до яких, безумовно, можна віднести і політику.

Політика являє собою одну з найважливіших сфер соціального буття суспільства, спроби наукового осмислення якої визначають цей фрагмент реальності як складний абстрактний феномен [11; 12], для розуміння та опису всебічних проявів та аспектів якого людина залучає метафору.

У колективній свідомості англомовного соціуму простежується асоціативний зв'язок між концептом *ПОЛІТИКА* та низкою інших концептів (*ВІЙНА*, *СПОРТ/ГРА*, *КУХНЯ*, *БІЗНЕС*, *РОСЛИННИЙ СВІТ*, *ТВАРИННИЙ СВІТ* тощо (див. [5]). Об'єктом цієї статті виступають метафоричні вирази, за допомогою яких концепт *ПОЛІТИКА* одержує мовну об'єктивацію крізь призму концептуальної царини *КУХНЯ*. Предмет аналізу становлять особливості вербалізації концепту *ПОЛІТИКА* термінами концепту *КУХНЯ* за допомогою різнорівневих метафоричних засобів, систематизованих відповідно до їх ступеня конвенціональності. Мета дослідження полягає у встановленні

лінгвокогнітивних характеристик метафоричного втілення в сучасному англомовному масмедійному дискурсі концепту *ПОЛІТИКА* у номенах понятійної сфери *КУХНЯ*.

Наприкінці ХХ сторіччя у сфері дослідницького інтересу лінгвістів опинилася метафора як найважливіший інструмент самопізнання та пізнання світу. Пізнавальну сутність метафори відображено в теорії когнітивної метафори [14], основою якої є базова евристика когнітивної лінгвістики, згідно з якою пояснення мовних явищ, у тому числі й метафоризації, слід шукати в когнітивних механізмах обробки знання [3].

Представники когнітивного напрямку в лінгвістці трактують метафору як засіб концептуалізації, який дозволяє осмислити ту або іншу царину дійсності у термінах понятійних структур, що первісно склалися на базі досвіду, отриманого в інших галузях [6]. У лінгвістичній літературі дуальна метафорична модель зазвичай позначається формулою ЦАРИНА ЦІЛІ/РЕФЕРЕНТ є ЦАРИНА ДЖЕРЕЛА/КОРЕЛЯТ.

Основою концептуальної метафори як проєкції між двома концептуальними одиницями виступає лінгвокогнітивна операція мапування [4; 13], що встановлює складні системні взаємини між цариною джере-

ла і цариною цілі. Процес метафоричного мапування описується як накладання концептуальних елементів царини джерела на концептуальні елементи царини цілі [13], у процесі чого «висвітлюються» ті ознаки осмислюваного явища, що з погляду носіїв мови є істотними для його розуміння. Системні відповідності між цариною джерела й цариною цілі повністю конвенціоналізовані в концептуальній системі носіїв мови [16, с. 48].

Метафора як когнітивний феномен реалізується в мовленні за допомогою метафоричних виразів [16, с. 43]. Реальні, «поверхневі» метафоричні вирази – це матеріал для реконструкції концептів, які «переносяться» з однієї царини в іншу. У якості метафоричного виразу розглядається будь-яка мовна структура, яка «означає певний клас об'єктів, предметів і т.п.» (тобто репрезентує царину джерела метафори (доп. мною – *М.В.*)) і використовується «для характеристики та найменування іншого класу об'єктів» (тобто царини цілі метафори (доп. мною – *М.В.*) [1, с. 296].

Класифікаційною ознакою метафоричного виразу як реалізації концептуальної метафори в дискурсі є ступінь його конвенціональності, що встановлюється на підставі таких ознак метафори, як стертість та наявність або відсутність її семантики колективної ознаки (статики). За цим критерієм метафоричні вирази поділяються на конвенціональні та індивідуально-авторські [13, с. ix; 16, с. 49].

У практиці західних лінгвістичних досліджень *конвенціональні метафоричні вирази* визначаються як колективні (*shared*), шаблонні (*well worn, cliched*) [13, с. 30]. Це метафори, які добре відомі носіям мови і активно використовуються в мовленні. Частина цих метафор експлікується системою мови і в слов'янській лінгвістиці отримала назву мовних [8, с. 30] або лексикалізованих метафор, оскільки вони являють собою готові елементи лексики і закріплені в узусі. Мовні/лексикалізовані метафори в семантико-функціональній типології є метафорами номінативними [2, с. 333], оскільки їх функція полягає в первинній номінації реалій повсякденного життя, у тому числі й політичного (наприклад, *branches of power, head of state*). Такі метафори є стертими. Друга частина конвенціональних метафор узусом не фіксується, вони виникають у дискурсі на позначення певних реалій навколишньої дійсності як образні, але набувають комунікативної значимості і починають активно використовуватися продуцен-

тами дискурсу переходячи з тексту в текст і поступово втрачаючи образність.

Індивідуально-авторські метафоричні вирази відрізняються від конвенціональних «непередбачуваністю, оказіональністю» [10, с. 224]; у слов'янській лінгвістиці вони також отримують назву художніх [8, с. 29], стилістичних [7, с. 4], мовленнєвих [9]. Ці метафори характеризуються унікальністю і віддзеркалюють індивідуальний погляд на світ продуцента дискурсу [8, с. 29-64]. Вони «суб'єктивні та випадкові відносно загального знання» [9, с. 192]. Для адекватного розуміння індивідуально-авторської метафори необхідна пояснювальна сила контексту

Підґрунтя індивідуально-авторських метафоричних виразів становлять когнітивні трансформації царини джерела метафоричної кореляції – **лінгвокогнітивні процедури** розширення (*extension*) [4, с. 31; 13, с. 47], специфікації (*elaboration*) [4, с. 31; 13, с. 47], редукції (*questioning*) [4, с. 31; 13, с. 48] і комбінування (*combining*) [4, с. 31; 13, с. 49]. Під час процедури *розширення* в царину джерела вводиться новий елемент, що не «висвітлюється» у конвенціональній кореляції [13, с. 47]. Сутність процедури *специфікації* полягає не в активації неконвенціональної частини царини джерела, а в деталізації її конвенціонального елемента [13, с. 47]. Процедура *комбінування* активує декілька концептуальних метафор, об'єктивованих у дискурсі одним образним метафоричним виразом [13, с. 49]. У результаті процедури *редукції* валідність елемента царини джерела ставиться під сумнів, у результаті чого цей елемент не може бути застосований до царини цілі [13, с. 48].

Звернемося до аналізу конвенціональних та індивідуально-авторських метафоричних виразів, що вербалізують у сучасному англomовному масмедійному дискурсі концепт ПОЛІТИКА термінами предметної сфери КУХНЯ.

Конвенціональні метафоричні вирази, що вербалізують концепт ПОЛІТИКА термінами понятійної сфери КУХНЯ. Метафора ПОЛІТИКА є КУХНЯ виявляє себе в англomовному масмедійному дискурсі через низку конвенціональних метафоричних виразів, що репрезентують такі конститутивні елементи концепту ПОЛІТИКА, як дії суб'єктів політики, інструменти/помічники, місце, причини/результат дії суб'єктів політики.

Дії суб'єктів політики концептуалізуються посередництвом фізичних дій, а саме приготування їжі та

репрезентуються за допомогою метафоричного виразу [politicians] *cook up* (1):

- (1) *...last fall the CIA coordinated a top-secret government-wide national intelligence estimate of the Iraqi weapons situation that the Bush Administration used, in part, to justify the war on Iraq... According to the 2002 estimate, Iraq had WMD and could use them. Now, with no WMD having been found in Iraq, the estimate, which some charge was cooked up to justify the war on Iraq, has come into question* (The New York Times, 5 June 2003).

Місце дії суб'єктів політики подано термінами локативної ознаки приготування їжі та об'єктивується метафоричними виразами [political] *front burner* (2)/ *back burner* (3):

- (2) *The Republican put domestic issues on the front burner ...* (The Washington Post, 7 November 2004);
 (3) *It would put constitutional reforms on a back burner, and in all likelihood, reach the same conclusions as the Lib Dems already have* (The Daily Post, 7 May 2007).

Інструменти/помічники дії суб'єктів політики концептуалізуються крізь призму інструментів/помічників приготування їжі та реалізуються за допомогою метафоричних виразів [political] *ingredients* (4)/ *recipe* (5):

- (4) *Bush's 11th hour statement on the Middle East "roadmap" for peace, a commitment to involve the UN in Iraq's construction, plus a cynical emphasis on French intransigence, were the essential ingredients which allowed Blair to see off serious domestic political opposition* (The Guardian, 21 March 2003);

- (5) *The World now knows that George Bush has little or no regard for peace and true democracy. What then, is the democratic recipe His Excellency, the Governor of Abia State, Nigeria, is seeking from American George Bush?* (The CNN News, 22 February 2006).

Причини/результат дії суб'єктів політики уподібнюються прагненню задоволення природних потреб організму (потреби в їжі) та бажаному результату останнього і вербалізуються за допомогою метафоричних виразів [political] *hunger* (6)/ *appetite* (7)/ *nourishment* (8):

- (6) *"I've been struck by how hungry we all are for a different kind of politics," Obama said when he first announced that he was preparing to run...* (The Daily Herald, 24 February 2007);

- (7) *"There is every reason to get someone else before the next general election comes around and there is a great appetite for it to happen* (The Observer, 14 April 2006).

- (8) *If we want a Tory government, and not just a hung parliament, the fragile shoots of Tory renaissance in the North of England and Scotland and Wales must receive nourishment and not be neglected* (The Observer, 13 June 2004).

У дискурсивних фрагментах конвенціональні метафоричні вирази *cook up*, [political] *front burner/back burner*, [political] *ingredients/recipe/hunger/appetite/nourishment* сигналізують про «висвітлення» в царині джерела метафоричної кореляції ПОЛІТИКА є КУХНЯ таких елементів: КУХОВАРИТИ, що презентує дії суб'єкта політики; ЗАДНІЙ/ПЕРЕДНІЙ ПАЛЬНИК – елементів, що концептуалізують місце дії суб'єктів політики; РЕЦЕПТ, ІНГРЕДІЄНТ, що презентують інструментів/помічників дії суб'єкта політики; ГОЛОД, АПЕТИТ, НАСИЧЕННЯ – елементів, що концептуалізують причину/результат дії суб'єкта політики. Отже, можна стверджувати, що англомовна спільнота вважає ці елементи царини джерела важливими для розуміння царини цілі – концепту ПОЛІТИКА.

Індивідуально-авторські метафоричні вирази, що вербалізують концепт ПОЛІТИКА термінами понятійної сфери КУХНЯ. У корпусі досліджуваних фрагментів англомовного масмедійного дискурсу виявлено низку індивідуально-авторських метафоричних виразів, що вербалізують концептуальну метафору ПОЛІТИКА є КУХНЯ, а саме: *one's plate* (9), що об'єктивує атрибут суб'єкта політики, *steady diet* (10), *reduce to jelly* (14), *hot-bubbled stew that is coming to the boil* (16), *overfed* (11), *grill* (15), які вербалізують дії суб'єктів політики, *delicious, low-fat cake* (12), що подає мету дії суб'єктів політики, *on an adjacent hob* (13), що маніфестує місце дії суб'єктів політики. Останні сигналізують про такі когнітивні трансформації царини джерела КУХНЯ, що залучається для метафоричної концептуалізації концепту ПОЛІТИКА:

• **когнітивну процедуру розширення**, коли в царину джерела вводиться новий концепт: ТАРІЛКА:

- (9) *How do you take a country to war? If you are Saddam Hussein you just call out the Republican Guard to invade your neighbor, and let the consequences be damned ... But if you're President of the United*

States... You'd better measure the ability of you economy – especially if it's feeling weak – to go the distance... Above all, you have to get approval of your people, who might think you have enough on your plate already (The Time, 12 August 2002);

ДОТРИМАННЯ ТРИВАЛОЇ ДІЯТИ:

- (10) *After a steady diet of Bush, Kerry, Clinton, McCain and the rest served up by ...* (The Daily Herald, 24 February 2007);

ПЕРЕНАСИЧЕННЯ:

- (11) *I believe the government is overtaxed and overfed. Washington is spending too much money* (The New York Observer, 13 February 2007);

СМАЧНИЙНИЗЬКОКАЛОРІЙНИЙ ТОРТ:

- (12) *He also wants to see stepped-up research into improved batteries for hybrid cars. All this sounds fine, but it's also a little like campaigning for delicious, low-fat cake. Who's going to disagree?* (The Time, January 24, 2007);

СУСІДНЯ ПОЛІЦЯ У КАМІНІ:

- (13) *On an adjacent hob, meanwhile, the hot-bubbled stew of the Labour Party leadership is coming to the boil* (The Observer 19 October 2003).

• *когнітивну процедуру специфікації* конвенціонального елемента царини джерела КУХОВАРИТИ, що деталізується концептами: ПЕРЕТВОРЮВАТИ НА ЖЕЛІЄ:

- (14) *"Handbagged," shouted the Mirror from its front page; "Blair reduced to jelly," chortled The Daily Express* (The BBC News, 8 June 2000);

СМАЖИТИ НА ГРИЛІ:

- (15) *As acting leader, Sir Menzies, 64, has a weekly opportunity to grill Tony Blair in the House, a high profile showcase which could give him an advantage...* (The Western Mail, 12 January 2006);

ДОВОДИТИ ДО КИПІННЯ:

- (16) *On an adjacent hob, meanwhile, the hot-bubbled stew of the Labour Party leadership is coming to the boil* (The Observer 19 October 2003).

Отже, кризь призму предметної царини КУХНЯ ПОЛІТИКА концептуалізується на базі асоціацій, пов'язаних із діями суб'єкта політики, місцем дії суб'єкта політики, інструментом/помічником дії суб'єкта політики, причиною/результатом дії суб'єкта політики. Ці ознаки вербалізуються у сучасному англомовному масмедійному дискурсі низкою конвенціональних метафоричних виразів ([*politicians*] *cook up*; [*political*] *front burner/ back burner*; [*political*] *ingredients/ recipe*; [*political*] *hunger/ appetite/*

nourishment), а також індивідуально-авторськими метафоричними виразами, що об'єктивують когнітивні трансформації царини джерела КУХНЯ, яка залучається задля метафоричної концептуалізації ПОЛІТИКИ, і віддзеркалюють суб'єктивне бачення політики продуцентом дискурсу

До перспектив дослідження відносно аналіз вербалізації концепту ПОЛІТИКА у номенах предметної сфери КУХНЯ в інших типах інституціонального дискурсу

ЛІТЕРАТУРА

1. Арутюнова Н.Д. Метафора // Лингвистический энциклопедический словарь / [гл. ред. В.П. Ярцева] / Н.Д. Арутюнова – М. : Советская энциклопедия, 1990. – С. 296-297.
2. Арутюнова Н.Д. Функциональные типы языковой метафоры / Н.Д. Арутюнова // Известия РАН. Серия лит. и яз. – 1978. – Т. 37, № 4. – С. 333-343.
3. Баранов А.Н. Очерк когнитивной теории метафоры // Русская политическая метафора. Материалы к словарю / А.Н. Баранов, Ю.Н. Караулов – М. : Институт русского языка АН СССР, 1991. – С. 184-192.
4. Белехова Л.И. Аналогическое мапування у поетичному тексті / Л.И. Белехова // Вісник Житомирського державного університету ім. І. Франка. – 2001. – № 8. – С. 148-152.
5. Васильєва М.О. Метафорична реалізація концепту ПОЛІТИКА в сучасному англомовному політичному дискурсі: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук спец. 10.02.04 «Германські мови» / М.О. Васильєва. – Харків, 2008. – 20 с.
6. Кобозева И.М. К формальной репрезентации метафор в рамках когнитивного подхода [Электронный ресурс] / И.М. Кобозева // Труды Международ. семинара Диалог-2002 по компьютерной лингвистике и ее приложениям. – Режим доступа : <http://www.dialog-21.ru>
7. Наер В.Л. Концептуальная и стилистическая метафора: общее и различное / В.Л. Наер // Вестник МГЛУ. – 2003. – № 474. – С. 3-11.
8. Скляревская Г.Н. Метафора в системе языка / Г.Н. Скляревская; [отв. ред. Д.Н. Шмелев]. – СПб : Наука, 1993. – 151 с.
9. Телия В.Н. Вторичная номинация и ее виды // Языковая номинация. Виды наименований / В.Н. Телия. – М. : Наука, 1977. – С. 129-221.
10. Тошович Б. Структура глагольной метафоры / Б. Тошович // Stylistyka slowianska. – Opole, 1998. – Т. VII. – С. 221-251.
11. Чудинов А.П. Россия в метафорическом зеркале: когнитивное исследование политической метафоры (1991-2000) [Электронный ресурс] / А.П. Чудинов – Режим доступа: <http://www.philology.ru/linguistics2/chudinov-01.htm>
12. Chilton P.A. Security metaphors: Cold war discourse from containment to Common House / P.A. Chilton. – N.Y., etc. : Lang, 1996. – 468 p.
13. Kövecses Z. Metaphor: A practical introduction in cognitive linguistics / Z Kövecses. – Oxford and New York : Oxford University Press. 2002. – 304 p.
14. Lakoff G.

Metaphors we live by / G. Lakoff, M. Johnson. – Chicago : Chicago University Press, 1980. – 256 p. 15. Lakoff G. Philosophy in the flesh. The embodied mind and its challenge to western thought / G. Lakoff, M. Johnson. – N.Y. : Basic Books, 1999. – 624 p. 16. Lakoff G. What is a conceptual system? // The nature and ontogenesis of meaning / [ed. Willis F. Overton, David S. Palermo] / G.Lakoff. – New Jersey Hove : Lawrence Erlbaum Associates, 1994. – P. 41-86.